

INTERVIEW HISTORICUS TINE DE MOOR

‘Seks voor huwelijk al in 1600 gewoon’

De zeer vroege huwelijksregistratie in Amsterdam biedt een unieke inkijk in het liefdesleven vanaf de zestiende eeuw. Wat blijkt: seks voor het huwelijk was normaal. Zo zijn er wel meer gelijkenissen met nu.

Amsterdammers trouwden al in de zestiende eeuw op een hogere gemiddelde leeftijd dan mensen van buiten die stad. Veel trouwlustige Amsterdammers waren niet in deze stad geboren, of zelfs buiten de landsgrenzen. Dat blijkt uit de handgeschreven ondertrouwregisters van het Stadsarchief Amsterdam.

Een steekproef uit de registers van eind zestiende tot begin negentiende eeuw is nu ontcijferd en gedigitaliseerd, met hulp van vele vrijwillige onderzoekers. Hoogleraar sociale en economische geschiedenis Tine de Moor analyseerde deze gegevens samen met René van Weeren voor het boek *Ja, ik wil! Verliefd, verloofd, getrouwd in Amsterdam, 1580-1810*. Het boek wordt vrijdag gepresenteerd in het Stadsarchief Amsterdam.

Een aanzienlijk deel van de paren leefde al vóór het huwelijk samen

Tine de Moor, hoogleraar sociale en economische geschiedenis

Foto Willeke Machiels

Waarom heeft u juist de Amsterdamse ondertrouwaktes onder de loep genomen?

‘Alleen in Amsterdam werden voorgenomen huwelijken zo vroeg al systematisch geregistreerd. In 1565 zijn Jan Andrieszen en Elbertgen Hessels het eerste bruidspaar dat wordt getoeterd, in het register van de Oude Kerk.

‘De rest van Nederland houdt ze pas vanaf de negentiende eeuw bij. Juist de ondertrouwaktes zijn interessant omdat die informatie bevatten over de verloofden, zoals hun leeftijd. Elders werd die niet geregistreerd – als ze hem al wisten.’

Bestond het officiële huwelijk überhaupt al vóór 1580?

‘Vóór de Reformatie in de zestiende eeuw was huwelijkswetgeving een puur kerkelijke en dus katholieke aangelegenheid. In 1578 bereikte de Reformatie Amsterdam. Toen ontstond in protestantse hoek de vraag om méér regelgeving en controle rond de huwelijkswetgeving. Een regel was bijvoorbeeld dat het voorgenomen huwelijk drie keer in het openbaar moest worden aangekondigd. Dat gaf anderen de gelegenheid er protest tegen aan te tekenen. Omdat bijvoorbeeld een van de twee minderjarig was en geen toestemming had van de ouders om te trouwen. Soms dook er plotseling iemand op die al met een van beiden verloofd meende te zijn. Of een van de verloofden was elders al getrouwd met iemand anders; of die had gelogen dat de eerste man of vrouw overleden was.’

Jullie tekenen allerlei anekdotes op over de verloofden. Hoe zijn die overgeleverd?

‘In de kantlijn in de ondertrouwaktes hebben ambtenaren rariteiten bijgeschreven, en ook in de teksten zelf zijn allerlei weetjes te vinden. Een van de bijzonderste vind ik de akte van Christoffel Dio en Anna Catrina Christou, uit 1655. Daarin staat dat de brui-

Heer en dame kussend en een vrouw van achteren, Gesina ter Borch, 1654.

Foto Rijksstudio

degom uit Goa in India komt. In die akte staat geen beroep, maar wel dat Dio ‘swart’ is. De bruid komt uit Angola. Achter dit koppel, dat trouwt in Amsterdam, moet een heel verhaal zitten. Mogelijk zijn ze tot slaaf gemaakt en naar Amsterdam meegekomen.

‘Veel ruimte voor creativiteit bieden die aktes overigens niet. En vanaf 1710 al helemaal weinig. Toen werden voorgedrukte, beperkte documenten ingevoerd: negen regels, met standaardvragen. Daarmee verviel bijvoorbeeld het noteren van het beroep

van de man, want dat was niet opgenomen in die vragen.’

Wat hebben jullie geleerd over veranderingen in de praktijk van het trouwen in Amsterdam door de eeuwen heen?

‘Wij benadrukken juist dat er relatief weinig is veranderd. Een exact percentage is niet te geven, maar twintig tot veertig procent van de paren leefde al vóór het huwelijk samen. Seks voor het huwelijk was in feite normaal en veel bruiden waren zwanger ten tijde van de huwelijksvoltrek-

king. Door de regel van de consensus, het vrijwillig instemmen met een huwelijk, trouwden mensen laat, ze zochten langer naar een partner. Het leeftijdsverschil tussen de verloofden was klein. Tussen 1700 en 1749 was de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen voor het eerst trouwden 27,5 jaar; in Zuid-Europa was het voor vrouwen van boven de 25 ondenkbaar ongetrouwd te zijn. Ook veel mensen van buiten Amsterdam en zelfs van buiten het land trouwden in de stad. Net als nu, dus.’

Mieke Zijlmans

DE WETENSCHAPPER
BEZIET DE WERELD

Protest tegen degradatie niet-zo-exacte wetenschap

Ik had op deze plaats een andere column gepland. Een mooi stukje, al zeg ik het zelf, kabbelend, zonder scherpe standpunten, maar allercharmantst. Die column was klaar, ik wachtte rustig de inleverdatum af. En toen? Toen kwam het nieuws naar buiten dat technische universiteiten en faculteiten er geld bij krijgen, en dat dat geld wordt weggehaald uit de taartpunt van de minder technische wetenschappen. Een ‘budgetneutrale bekostigingsherziening’, voorgesteld door een commissie (Van Rijn), in opdracht van een minister (Van Engelshoven).

Meer geld voor kwantummechanica dus, minder voor filosofie. Meer mogelijkheden voor onderzoek naar de snaartheorie, minder voor onderzoek naar de maatschappelijke betekenis van het dichtwerk van Arnold Hoogvliet. Het bedrag dat genoemd wordt is 150 miljoen euro per jaar, wat me precies 150 miljoen euro per jaar te veel lijkt.

Ik ben chemicus. Ik zit in de goede hoek. Ik heb zeven promovendi,

MARLEEN KAMPERMAN is chemicus en hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen.

mijn onderzoek draait wel. Maar ik wil het opnemen voor faculteiten Nederlands, geschiedenis, wijsbegeerte, theologie, in het hele land. Niet omdat ik het zo lullig vind voor die geschiedenisprofessor met maar één promovendus, niet omdat ik al die mensen van al die faculteiten ken, niet omdat ik goede sier wil maken met compassie jegens minderbedeelden, maar omdat ik geloof dat harde wetenschap niets waard is zonder iets minder harde wetenschap. Wij hebben elkaar nodig, alfa bèta gamma, wij vullen elkaar aan.

Een samenleving waarin alleen geld is voor nanotechnologie, waarin iedereen die een beetje kan nadenken *rocket scientist* moet worden, is op weg naar faillissement. Vol slimme rekenaars zonder cultureel besef, zonder historisch besef, zonder filosofische basis. Geen idee van de wereld buiten hun laboratorium. Bovendien niet in staat om de resultaten van hun onderzoek begrijpelijk op te schrijven.

Nu al is de taalvaardigheid van studenten in mijn vakgebied abomi-

nabel. Van Nederlands hebben ze geen benul, van Engels zo mogelijk nog minder. Hoe moeten die studenten ooit een fatsoenlijk onderzoeksvoorstel schrijven, of aan de buitenwereld uitleggen, met behulp van taal dus, waarmee ze bezig zijn? Ik pleit hier en passant voor het invoeren van Nederlands als verplicht vak voor alle eerstejaarsstudenten, eventueel te substitueren, in geval van studenten uit den vreemde, door Engels. Wie geen taal beheerst zal in geen enkele wetenschap ver komen. Het treurige einde van de studie Nederlands aan de VU had met deze maatregel wellicht voorkomen kunnen worden.

Ja, ik had een aardig stukje klaarliggen, maar het valt helaas af voor deze gelegenheid. Het moet op de valreep wijken voor dit protest, deze oproep tot solidariteit in de wetenschap, in de universitaire scene. Laat je horen voor niet-zo-exacte wetenschap. Laat je horen tegen de degradatie van de geesteswetenschappen tot sluitpost op de begroting. Laat het werk van Arnold Hoogvliet niet verkommeren.